

วจนภาษาคำสอนในวรรณคดีไทย เรื่อง พระอภัยมณี VERBAL TEACHINGS IN THAI LITERATURE OF PHRA APHAI MANI

อัมพาพร รินปัญญา^{1*}, นราวัลย์ พูลพิพัฒน์² และ กรรณิการ์ พันชนะ³
Ampaporn Rinpanyo^{1*}, Narawan Poonpipat² and Kannika Panchana³

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 202 ถ.ช้างเผือก ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50300^{1,2,3}
Chiang Mai Rajabhat University, 202 Chang Puak Road, Chang Puak Sub-district, Mueang District,
Chiang Mai Province 50300^{1,2,3}

*Corresponding author E-mail: jack_01984@hotmail.com

(Received: May 2, 2018; Revised: Dec 7, 2018; Accepted: Dec 7, 2018)

บทคัดย่อ

การดำเนินงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการใช้วจนภาษาคำสอนในวรรณคดีไทย เรื่อง พระอภัยมณี และ 2) ศึกษาหลักธรรมคำสอนในวรรณคดีไทย เรื่อง พระอภัยมณี โดยการศึกษา เอกสารอ่านวิเคราะห์วรรณคดีไทยเรื่องพระอภัยมณี เล่มที่ 1 – 4 ของสุนทรภู่ ฉบับกรมศิลปากร สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร พิมพ์จำหน่าย พ.ศ. 2544 นำผลการวิเคราะห์มาเรียบเรียงในลักษณะ ของการพรรณนาวิเคราะห์ ตามสภาพที่ปรากฏโดยอ้างอิงตามเกณฑ์การวิเคราะห์ที่ยึดเป็นแบบ พร้อมทั้งสอดแทรกความคิดเห็นของผู้วิจัยประกอบการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า

1. การใช้วจนภาษาคำสอนในเรื่องพระอภัยมณีมี 4 ด้าน คือ ด้านการปฏิบัติตนที่เหมาะสม ด้านการสอนหรือให้ความรู้หรือให้การศึกษา ด้านการสร้างความปลอดภัยหรือให้ความบันเทิงและ ด้านการเสนอหรือชักจูงใจ

2. หลักธรรมคำสอนในเรื่องพระอภัยมณีเล่มที่ 1 เล่มที่ 3 และเล่มที่ 4 มี 9 ประการ คือ ทานบารมี ได้แก่ การให้ การเสียสละสิ่งของต่าง ๆ ให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ศีลบารมี ได้แก่ การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย ให้ตั้งอยู่ในความดี เนกขัมมบารมี ได้แก่ การออกบวช เพื่อศึกษาพระธรรมคำสอน ปัญญาบารมี ได้แก่ การใช้ความรอบรู้ในการเตรียมการและวางแผน การทำงานโดยรอบคอบ วิริยบารมี ได้แก่ ความเพียร ความพยายามและความกล้าหาญ ขันติบารมี ได้แก่ การอดทนต่อความยากลำบาก อดกลั้นต่อความโกรธ ความไม่พอใจ สัจจบารมี ได้แก่ ความมุ่งมั่น ตั้งใจที่จะลงมือกระทำตามคำพูด มีความจริงใจ พูดจริง ทำจริง อธิษฐานบารมี ได้แก่

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

² รองศาสตราจารย์ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์และสังคมศาสตร์

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์และสังคมศาสตร์

การตั้งใจหรือการผูกจิตอธิษฐาน ตั้งจิตอธิษฐาน ขอพร เมตตาบารมี ได้แก่ ความรักใคร่เอ็นดู ช่วยเหลือเกื้อกูลเมตตาต่อผู้อื่นและสรรพสัตว์ทั้งปวง ส่วนพระอภัยมณีเล่มที่ 2 ใช้วัจนภาษาคำสอน และหลักธรรมคำสอนเพียง 2 ประการ คือ เมตตาบารมี ได้แก่ ความรักใคร่ ความปรารถนาดี มีเมตตาคิดเกื้อกูลให้ผู้อื่นและเพื่อนร่วมโลกทั้งปวงมีความสุขความเจริญ และปัญญาบารมี ได้แก่ ความรอบรู้ ความหยั่งรู้ เหตุผล เข้าใจสถานะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

คำสำคัญ: วัจนภาษาคำสอน, หลักธรรมคำสอน, วรรณคดีไทย, พระอภัยมณี

ABSTRACT

The objectives of this research were to investigate hortatory discourse in the Thai literary work, Phra Apai Mani, and to examine Buddhist teachings in the literary work by analyzing the work in volumes 1–4, written by Sunthon Phu, the Fine Arts Department version, published in 2001. The analysis results are present descriptively and critically based on the study's analysis framework, together with the author's opinions in an attempt to answer the study objectives.

The study results are summarized as follows.

1. The use of hortatory discourse in the literary work consists of four domains, namely, appropriate conduct, teaching or education, entertainment or satisfaction, and presentation or persuasion.

2. The Buddhist teachings found in the literary work, volumes 1, 3 and 4, are composed of nine spiritual perfections. They include generosity: giving without expecting anything in return; moral discipline: maintaining one's body and speech within the moral framework; renunciation: being ordained to study Buddhist teachings; wisdom: using knowledge to carefully prepare and plan for one's work; energetic effort: being perseverant and brave; patient endurance: enduring difficulties, anger and dissatisfactoriness; truthfulness: being determined and sincere to commit oneself to work; determination: fixing and settling a purpose and asking for blessing; and loving kindness: loving, helping and supporting other humans and animals. For volume 2, the exhortative discourse and Buddhist teachings contain only two kinds of spiritual perfections. They include loving kindness: loving, wishing or supporting all sentient beings to become happy and prosperous; and wisdom: being knowledgeable, insightful and reasonable to understand natural states of things as they truly are.

KEYWORDS: Hortatory Discourse, Buddhist Teachings, Thai Literary Work, Phra Apai Mani

บทนำ

ภาษาเป็นสัญลักษณ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการสื่อความเข้าใจระหว่างกันของคนในสังคม เป็นสื่อกลางอันสำคัญยิ่งในการติดต่อสื่อสารของมนุษย์เพื่อทำความเข้าใจในการถ่ายทอดความหมาย อารมณ์ ความรู้สึกจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่งคือ ผู้รับสารและผู้ส่งสารหรือระหว่างหมู่คนในสังคม ในการปกครองในวงการอาชีพ ในวงการศึกษ เป็นต้น เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน สร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคม ถ้าคนในสังคมพูดกันด้วยถ้อยคำที่ดีจะช่วยให้คนในสังคมอยู่กันอย่างปกติสุข ถ้าพูดกันด้วยถ้อยคำไม่ดีจะทำให้เกิดความบาดหมางน้ำใจกัน ภาษาจึงมีส่วนช่วยสร้างมนุษยสัมพันธ์ของคนในสังคมเป็นสมบัติของสังคม ซึ่งภาษาที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไปนั้นได้แก่ภาษาพูดและภาษาเขียน

การใช้ภาษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการสื่อสารนั้น นอกจากจะใช้ภาษาพูดและภาษาเขียนแล้ว เรายังใช้ภาษาในรูปแบบอื่นอีก อาทิ ในรูปแบบของวรรณคดีหรือวรรณกรรม วจนภาษาและอวจนภาษา โดยภาษาที่ใช้ในการสื่อสารมี 2 ประเภท คือ วจนภาษา ได้แก่ ถ้อยคำต่าง ๆ ที่ใช้ในการพูด การเขียน ส่วนอวจนภาษา ได้แก่ สิ่งอื่น ๆ ที่สามารถสื่อความหมายได้โดยไม่ต้องใช้ถ้อยคำ (ธีระพันธ์ เทสียงทองคำ, 2554, น. 10)

ชีวิตมนุษย์จะหลีกเลี่ยงการสื่อสารด้วยวจนภาษาไม่ได้เลยจะต้องใช้วจนภาษาควบคู่กับอวจนภาษาอยู่เสมอทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ เมื่อพิจารณาถึงการสื่อความหมาย

โดยใช้วจนภาษาอย่างละเอียดแล้วจะพบว่า วจนภาษา เป็นการใช้ภาษาถ้อยคำ ได้แก่ คำพูดหรือตัวอักษรที่กำหนดใช้ร่วมกันในสังคม ซึ่งหมายรวมทั้งเสียงและลายลักษณ์อักษร ภาษาถ้อยคำเป็นภาษาที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างมีระบบ มีหลักเกณฑ์ทางภาษาหรือไวยากรณ์ซึ่งคนในสังคมต้องเรียนรู้และใช้ภาษาในการฟัง พูด อ่าน เขียนและคิด การใช้วจนภาษาในการสื่อสารต้องคำนึงถึงความชัดเจนถูกต้องตามหลักภาษาและความเหมาะสมกับลักษณะการสื่อสาร ลักษณะงานเป้าหมาย สื่อและผู้รับสาร วจนภาษาแบ่งออกเป็นภาษาพูดและภาษาเขียน ภาษาพูดเป็นภาษาที่มนุษย์เปล่งเสียงออกมาเป็นถ้อยคำเพื่อสื่อสารกับผู้อื่น นักภาษาศาสตร์ถือว่า ภาษาพูดเป็นภาษาที่แท้จริงของมนุษย์ ส่วนภาษาเขียนเป็นเพียงวิวัฒนาการขั้นหนึ่งของภาษาเท่านั้น มนุษย์ได้ใช้ภาษาพูดติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นอยู่เสมอทั้งในเรื่องส่วนตัว สังคม และหน้าที่การงาน ภาษาพูดจึงสามารถสร้างความรัก ความเข้าใจและช่วยแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมมนุษย์ได้มากมาย และภาษาเขียนนั้นจะเป็นภาษาที่มนุษย์ใช้อักษรเป็นเครื่องหมายแทนเสียงพูดในการสื่อสาร ภาษาเขียนจะเป็นสัญลักษณ์ของการพูด เป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อใช้บันทึกภาษาพูด เป็นตัวแทนของภาษาพูดในโอกาสต่าง ๆ แม้นักภาษาศาสตร์จะถือว่าภาษาเขียนมิใช่ภาษาที่แท้จริงของมนุษย์แต่ภาษาเขียนเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารของมนุษย์มาเป็นเวลาช้านาน มนุษย์ใช้ภาษาเขียนสื่อสารทั้งในส่วนตัว สังคม และหน้าที่การงาน

ภาษาเขียนสร้างความรัก ความเข้าใจและช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมมนุษย์ได้มากมาย หากมนุษย์รู้จักเลือกใช้ให้เหมาะสมแก่บุคคล โอกาสและสถานการณ์เพื่อจะได้เข้าใจเนื้อเรื่องที่อ่านได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง เกิดความเข้าใจและซาบซึ้งในบทอ่านโดยเฉพาะภาษาร้อยกรองจากวรรณคดี ดังที่ บรรพต ศิริชัย (2533, น. 2) ได้กล่าวถึงหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาว่าเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ และลักษณะของสังคมไทยในอดีตมีรากฐานจากพุทธธรรมเป็นค่านิยมและพฤติกรรมดีของสังคม เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาบ้านเมืองทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ สังคมไทยซึ่งมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคงเรื่อยมาเพราะได้พึงหลักกรรมทางพระพุทธศาสนา หมายถึง พระธรรมคำสอนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงเผยแผ่ตั้งแต่แรกจนกระทั่งสาวกได้สืบทอดมาเรื่อยจนถึงปัจจุบัน คำสอนที่ออกมานั้นเป็นคำสอนทางพระพุทธศาสนา (พระมหาสมชัย ศิริวิฑูมโน (ศรีนอก), 2528, น. 9) สังคมไทยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุอย่างรวดเร็ว แต่ขาดการพัฒนาทางด้านจิตใจ หรือขาดธรรมะคุ้มครอง เราจะพบว่า มีการกระทำผิดทางด้านศีลธรรม ทั้งทางด้านกาย วาจาและใจ มีการฆ่าและเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ การคอร์รัปชันทุจริตในวงราชการ (นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, 2549, น. 82)

วรรณกรรมคำสอนตามแนวคิดของ ธวัช ปุณโณทก (2525, น. 221) กล่าวในหนังสือ วรรณกรรมท้องถิ่นว่า วรรณกรรมคำสอนหมายถึง วรรณกรรมที่มุ่งสอนจริยธรรม

แก่สังคมหน้าที่และจริยธรรมของบุคคล อันประกอบเป็นสังคม เริ่มต้นจากสังคมครอบครัว การทำมาหากิน ตลอดจนการกำหนด ข้อห้าม และข้อพึงปฏิบัติต่อสังคม ในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมนั้น ๆ สอดคล้องกับ ศิวะสิทธิ์ ภูเพชร (2541, น. 7) ที่กล่าวว่า ในหนังสือคติธรรมและคำสอนจากวรรณกรรมร้อยกรองว่า วรรณกรรมคำสอน มีเนื้อหาสาระที่มุ่งจะสั่งสอนศาสตร์ด้านศิลปะ จริยศาสตร์ ปรัชญา เป็นต้น หรือให้ข้อคิดที่ควรปฏิบัติแก่คนในสังคม และสามารถนำคำสอนมาประยุกต์ใช้กับสังคมปัจจุบัน เห็นได้ว่าวรรณกรรมคำสอนเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่นำคำสอนไปปฏิบัติใช้ และการประพันธ์วรรณกรรมคำสอนกวีต้องมีความรู้ ทั้งทางด้านศิลปะ จริยศาสตร์ ปรัชญา การใช้คำหรือวัจนภาษาของกวีต้องมีศาสตร์และศิลป์เจือปนกัน จึงทำให้ผลงานวรรณกรรมคำสอนเป็นที่นิยมของประชาชน ดังเช่น พระอภัยมณี ผลงานชิ้นเอกของพระสุนทรโวหารหรือสุนทรภู่ กวีเอกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีเนื้อเรื่องที่สอดแทรกหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สะท้อนสภาพชีวิตและจิตใจของคนไทยให้ได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา

พระอภัยมณี เป็นวรรณคดีเอกซึ่งเป็นผลงานของพระสุนทรโวหารหรือสุนทรภู่ กวีเอกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ที่เล่าเรื่องราวของตัวละครที่เป็นลูกกษัตริย์แสดงถึงจินตนาการและประกอบด้วยคำสอนที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชนทุกยุคทุกสมัย สังเกตได้ว่าสุนทรภู่นิยมแทรกคำสอนอยู่ในคำพูดของตัวละคร หรือการกระทำ

ของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้และสัมผัส การกระทำและผลการกระทำของตัวละคร และทำให้ผู้อ่านไม่รู้สึกว่าการสอนโดยตรง นับว่าเป็นกลวิธีที่ใช้วัจนภาษาคำสอน อย่างแยบยลในเรื่องศีลธรรมจริยธรรม

จากความสำคัญของวัจนภาษาคำสอนและหลักธรรมคำสอน รวมทั้งความสำคัญของเรื่องพระอภัยมณี ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาวัจนภาษาคำสอนและหลักธรรมคำสอนในวรรณคดีไทยเรื่อง พระอภัยมณีว่ามี การสอดแทรกคำสอนอย่างไรบ้างเพื่อถอด องค์ความรู้ที่ไม่ล้าสมัยและนำไปเผยแพร่ และปรับปรุงยุคที่ใช้ในการดำรงชีวิตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการใช้วัจนภาษาคำสอนในวรรณคดีไทย เรื่อง พระอภัยมณี
2. เพื่อศึกษาหลักธรรมคำสอนในวรรณคดีไทย เรื่อง พระอภัยมณี

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยประกอบด้วย ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูลของงานวิจัยนี้ คือ วรรณคดีไทยเรื่อง พระอภัยมณี เล่มที่ 1 - 4 ของสุนทรภู่ ฉบับกรมศิลปากร จากสำนักพิมพ์ ศิลปบรรณาการ พิมพ์จำหน่าย พ.ศ. 2544

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ เนื้อหาวรรณคดีไทย เรื่อง พระอภัยมณี

ด้านการใช้วัจนคำสอนและหลักธรรมคำสอน ของพระพุทธเจ้า 10 ประการ ที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญในพระชาติต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ความเป็น พระพุทธเจ้า เรียกว่า ทศบารมี มาสร้างเป็นกรอบสำหรับการศึกษาการใช้วัจนภาษาคำสอน และหลักธรรมคำสอนในวรรณคดีไทยเรื่อง พระอภัยมณี ในงานวิจัยดังนี้

1. ทานบารมี ได้แก่ การให้ การเสียสละ สิ่งของต่าง ๆ ให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน
2. ศีลบารมี ได้แก่ ความประพฤติทางกาย วาจา การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย ให้ตั้งอยู่ในความดี
3. เนกขัมมบารมี ได้แก่ การออกบวช เพื่อศึกษาพระธรรมคำสอน
4. ปัญญาบารมี ได้แก่ การใช้ความรู้รอบรู้ ในการเตรียมการและวางแผนการทำงาน โดยรอบคอบ
5. วิริยบารมี ได้แก่ ความเพียร ความพยายามและความกล้าหาญ
6. ขันติบารมี ได้แก่ การอดทน ต่อความยากลำบาก อดกลั้นต่อความโกรธ ความไม่พอใจ
7. สัจจบารมี ได้แก่ ความมุ่งมั่น ตั้งใจ ที่จะลงมือกระทำตามคำพูด มีความจริงใจ พุดจริง ทำจริง
8. อธิษฐานบารมี ได้แก่ การตั้งใจ หรือการผูกจิตอธิษฐาน ตั้งจิตอธิษฐาน ขอพร
9. เมตตาบารมี ได้แก่ ความรักใคร่เอ็นดู ช่วยเหลือเกื้อกูลเมตตาต่อผู้อื่นและสรรพสัตว์ ทั้งปวง
10. อุเบกขาบารมี ได้แก่ การวางเฉย ทั้งกาย วาจาและใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบบันทึกวจนภาษาคำสอนในวรรณคดีไทย เรื่อง พระอภัยมณี ของสุนทรภู่ จากสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร พิมพ์จำหน่าย พ.ศ. 2544

2. ตารางวิเคราะห์หลักธรรมและความสอดคล้องกับวจนภาษาคำสอนในวรรณคดีไทย เรื่อง พระอภัยมณี ของสุนทรภู่ จากสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร พิมพ์จำหน่าย พ.ศ. 2544

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเมื่อได้รับความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญแล้วจึงนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้วิธีการอ่านวิเคราะห์วจนภาษาคำสอนในวรรณคดีไทย เรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่ จากสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร พิมพ์จำหน่าย พ.ศ. 2544 จำนวน 4 เล่ม แล้วบันทึกวจนภาษาคำสอนที่ปรากฏในเรื่อง พระอภัยมณีลงในแบบบันทึกวจนภาษาคำสอนในวรรณคดีไทย ตารางวิเคราะห์หลักธรรมและความสอดคล้องกับวจนภาษาคำสอนในวรรณคดีไทย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามลำดับ ดังนี้

1. ศึกษาเนื้อหาในหนังสือวรรณคดีไทย เรื่อง พระอภัยมณี ของสุนทรภู่ จากสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร พิมพ์จำหน่าย พ.ศ. 2544 ทั้ง 4 เล่ม โดยพิจารณาการใช้วจนภาษาคำสอนและหลักธรรมคำสอนที่มีความสอดคล้อง

กับวจนภาษาคำสอนในวรรณคดีไทย เรื่อง พระอภัยมณี

2. วิเคราะห์เนื้อหาด้วยการอ่านและจำแนกเนื้อหาที่ปรากฏวจนภาษาคำสอนและหลักธรรมคำสอน ที่เป็นคุณธรรมที่ประพฤติปฏิบัติอย่างยั่งยืนเพื่อให้บรรลุซึ่งจุดหมายอันสูงสุด 10 ประการ ที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญในพระชาติต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ความเป็นพระพุทธรเจ้า เรียกว่า ทศบารมีตามหัวข้อทั้ง 10 ประการ

3. บันทึกผลการวิเคราะห์ลงในแบบบันทึกวจนภาษาคำสอนในวรรณคดีไทย เรื่อง พระอภัยมณีของสุนทรภู่ จากสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร พิมพ์จำหน่าย พ.ศ. 2544 และบันทึกลงในตารางวิเคราะห์หลักธรรมและความสอดคล้องกับวจนภาษาคำสอนในวรรณคดีไทย ซึ่งประกอบด้วย

3.1 หัวข้อหลักธรรม

3.2 ตัวชี้วัด

3.3 ข้อความในวรรณคดีที่ปรากฏหลักธรรม

3.4 คำอธิบายข้อความ

3.5 วจนภาษาคำสอนที่ปรากฏ

4. เมื่อปรากฏคุณธรรมที่นอกเหนือจากประเด็นวิเคราะห์ก็สร้างตารางวิเคราะห์เพิ่มเติมและบันทึกผลการวิเคราะห์ให้ครบทุกด้าน เพื่อให้ทราบวจนภาษาคำสอนทั้งหมดที่ปรากฏในวรรณคดีไทย เรื่อง พระอภัยมณีของสุนทรภู่ จากสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร พิมพ์จำหน่าย พ.ศ. 2544 ทั้ง 4 เล่ม

5. นำผลการวิเคราะห์วจนภาษาคำสอนตามตารางมาพรรณนาวิเคราะห์ ตามสภาพ

ที่ปรากฏโดยอ้างอิงตามเกณฑ์การวิเคราะห์ที่ยึดถือเป็นแบบพร้อมแทรกความคิดเห็นของผู้วิจัย

6. นำผลการวิเคราะห์ตามตารางให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความเหมาะสมถูกต้องแล้วผู้วิจัยนำมาปรับปรุงแก้ไข

ผลการวิจัย

1. การใช้วัจนภาษาคำสอนในเรื่องพระอภัยมณีมี 4 ด้าน คือ ด้านการปฏิบัติตนที่เหมาะสม ด้านการสอนหรือให้ความรู้หรือให้การศึกษา ด้านการสร้างความปลอดภัยหรือให้ความบันเทิงและด้านการเสนอหรือชักจูงใจ

2. หลักธรรมคำสอนมี 10 ประการในเล่มที่ 1 เล่มที่ 3 และเล่มที่ 4 ได้แก่ ทานบารมี ได้แก่ การให้การเสียสละสิ่งของต่าง ๆ ให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ศีลบารมี ได้แก่ การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยให้ตั้งอยู่ในความดี เนกขัมมบารมี ได้แก่ การออกบวชเพื่อศึกษาพระธรรมคำสอน ปัญญาบารมี ได้แก่ การใช้ความรู้ในการเตรียมการและวางแผนการทำงาน โดยรอบคอบวิริยบารมี ได้แก่ ความเพียร ความพยายามและความกล้าหาญ ขันติบารมี ได้แก่ การอดทนต่อความยากลำบาก อดกลั้นต่อความโกรธ ความไม่พอใจ สัจจบารมี ได้แก่ ความมุ่งมั่น ตั้งใจที่จะลงมือกระทำตามคำพูด มีความจริงใจ พูดจริง ทำจริง อธิษฐานบารมี ได้แก่ การตั้งใจหรือการผูกจิตอธิษฐาน ตั้งจิตอธิษฐาน ขอพร เมตตาบารมี ได้แก่ ความรักใคร่เอ็นดู ช่วยเหลือเกื้อกูลเมตตาต่อผู้อื่นและสรรพสัตว์ทั้งปวงและอุเบกขา

บารมี ได้แก่ การวางเฉย ทั้งกาย วาจาและใจ ส่วนเล่มที่ 2 ใช้วัจนภาษาคำสอนและหลักธรรมคำสอนเพียง 2 ประการ คือ เมตตาบารมี ได้แก่ ความรักใคร่ ความปรารถนาดี มิไม่ตรีคิดเกื้อกูล ให้ผู้อื่นและเพื่อนร่วมโลกทั้งปวง มีความสุขความเจริญ และปัญญาบารมี ได้แก่ ความรอบรู้ ความหยั่งรู้ เหตุผล เข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถนำมาเป็นประเด็นในการอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาการใช้วัจนภาษาคำสอนในวรรณคดีไทยเรื่อง พระอภัยมณี พบว่ามีการใช้วัจนภาษาคำสอน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การปฏิบัติตนที่เหมาะสมจากในเรื่องพระอภัยมณีที่พบเป็นคำสอนในเรื่องของความรักที่ควรทำให้ถูกต้องตามราชประเพณี โดยให้กลับไปบ้านเมืองแล้วจัดทูตให้ถือสารมาสู่ขอกับพ่อแม่ให้ถูกต้องตามครรลองครองธรรมพ่อแม่ก็คงไม่ขัดข้อง แต่ถ้าจะลักลอบรักกันโดยไม่ถูกต้องก็ไม่ยอม ดังที่ พระมหาอำนาย มหาวิโร (2544, น. 24) กล่าวว่าวัจนภาษาคำสอนคือคำประพันธ์ที่มีเนื้อหาเพื่อมุ่งสอนให้มนุษย์ในสังคมประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงามและอาศัยหลักของศีลธรรมทางศาสนา และผสมผสานกลมกลืนกับขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตเป็นการปฏิบัติตัวตามระเบียบประเพณีและวัฒนธรรมไทย อันจะส่งผลให้สามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสมในทุกสังคมได้ 2) การสอนหรือให้ความรู้หรือให้การศึกษาจากที่พบในวรรณคดี เรื่อง พระอภัยมณี

มีเนื้อหาเพื่อสอนหรือให้การศึกษาโดยผู้ทรงศีลที่เคร่งครัดในศีลธรรม ได้สอนศิษย์ให้ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดผลดีแก่บ้านเมืองสืบต่อไป และคำสอนในเรื่องของการทำงานด้วยความละเอียดรอบคอบคิดวางแผนการทำงานก่อนทุกครั้ง เป็นคุณสมบัติที่น่าพึงปรารถนาและไม่ใช่ว่าเรื่องพรสวรรค์แต่เป็นทักษะที่สามารถฝึกฝนให้มีขึ้นได้ ดังที่ สิทธา พิณภูวดล และนิธยา กาญจนะวรรณ (2515, น. 165) กล่าวว่า วัจนภาษาคำสอนเป็นงานที่เขียนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการสั่งสอนตามหลักจริยศาสตร์ ปรัชญา หรือศิลปะ 3) การสร้างความพอใจหรือให้ความบันเทิงในเรื่องพระอภัยมณีที่พบนั้น เป็นการใชภษาพูดหรือภาษาเขียนที่มีความต้องการที่จะทำให้เกิดความรื่นเริงบันเทิงใจจากภาษาที่ส่งออกมาในลักษณะของคำสอน ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของการพูด การเขียนหรือการแสดงกิริยาท่าทาง ดังที่พิมลณัฐ รัตนศรทอง (2559) กล่าวว่า ลักษณะวัจนลีลามิทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีการใช้คำและสำนวน ด้านศิลปะการประพันธ์มีอารมณ์สะท้อนใจที่หลากหลาย ได้แก่ ด้านความรักแบบหนุ่มสาว ด้านความรักแบบรักตัวเอง ให้กำลังใจตัวเอง ด้านความรักแบบครอบครัว ด้านความเศร้าโศกเสียใจ ด้านความฮึกเหิม มีความหวัง ด้านอารมณ์ขัน ด้านมองโลกในแง่บวก และ 4) การเสนอหรือชักจูงใจเป็นการใช้ภาษาที่แสดงออกในรูปของถ้อยคำภาษาและตัวอักษร ได้แก่ ภาษาพูดหรือภาษาเขียนในลักษณะของคำสอนต่าง ๆ ที่มีความต้องการที่จะชักจูงให้มีความคิดคล้ายตามหรือยอมรับปฏิบัติตามการเสนอแนะ

ดังที่ขวัญใจ บุญคุ้ม (2559, น. 71) กล่าวว่า วัจนลีลาและบทบาทหน้าที่เพลงลูกทุ่งมีการใช้คำ การใช้สำนวน การใช้โวหารและการใช้ภาพพจน์ต่าง ๆ เพื่อชักจูงโน้มน้าวใจให้ผู้ฟังได้เกิดความคิดคล้ายตามเพลงและแทรกความสนุกสนานไปด้วย

2. ผลการศึกษาหลักธรรมคำสอนในวรรณคดีไทย เรื่อง พระอภัยมณี เล่มที่ 1 - 4 ของสุนทรภู่ ฉบับกรมศิลปากร จากสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร พิมพ์จำหน่าย พ.ศ. 2544 นั้น ผู้เขียนได้สอดแทรกหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ไว้ครบทั้ง 10 ประการ ที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญในพระชาติต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ความเป็นพระพุทธเจ้า เรียกว่า ทศบารมี ตามกรอบการวิเคราะห์ ได้แก่ ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ชันติบารมี สัจจบารมี อธิฐานบารมี เมตตาบารมีและอุเบกขาบารมี วรรณคดีไทย เรื่อง พระอภัยมณี ทั้ง 4 เล่ม จึงถือได้ว่าเป็นวรรณคดีที่มีคำประพันธ์ที่มีเนื้อหาเพื่อมุ่งสอนให้มนุษย์ในสังคมประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงามและอาศัยหลักของศีลธรรมทางศาสนา และผสมผสานกลมกลืนกับขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาและเสริมสร้างความสุขทางจิตใจของประเวศ ะสี (2538, น. 26) ที่กล่าวไว้ในบทที่สอง ข้างต้นว่า แนวทางในการพัฒนาและเสริมสร้างความสุขทางจิตใจโดยใช้แนวคิดคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่า พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่คนไทยยอมรับเป็นคุณค่าและเป็นวัฒนธรรมไทยด้วยเหมือนกัน ขณะที่ชาวโลก

กำลังประสบความสำเร็จทางจิตใจและโยหา
ความสุขทางจิตวิญญาณ ถ้าเราพัฒนาคนไทย
ให้สามารถอธิบายพระพุทธศาสนาได้จับใจ
ผู้คนและมีการจัดการที่ดี พระพุทธศาสนา
ในประเทศไทยก็จะเป็นแหล่งดึงดูดให้ผู้คน
อยากเดินทางเข้ามาเพื่อพัฒนาทางจิตวิญญาณ
เป็นประโยชน์แก่ชาวโลกและเป็นประโยชน์
กับประเทศไทยเองทั้งทางเศรษฐกิจและ
ทางที่รื้อฟื้นความสนใจในหมู่คนไทยด้วยกันเอง
ให้เห็นคุณค่าของดีที่เรามีอยู่ และยังได้
สอดคล้องกับปณิธาน ผลพสุทธานุภาพ (2545,
น.133) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า คนไทยมีความ
สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนามาเป็นเวลานาน
นับพันปีเศษแล้ว พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย
มีความรู้สึกเคารพและศรัทธาในพระพุทธศาสนา
ฝังอยู่ในสายเลือดของคนไทยมาตั้งแต่เกิด
จนตายเป็นเหตุให้ พระพุทธศาสนามี
ความจำเป็นต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก
เพราะพระพุทธศาสนาได้ผูกมัดจิตใจคนไทย
ทั้งชาติให้เป็นคนรักสันติ รักอิสระ มีนิสัย
โอบอ้อมอารี มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ
เผื่อแผ่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน คำสอนทางพระพุทธ
ศาสนาได้ฝังรากลงในจิตใจของคนไทย
ทั้งในอดีตและปัจจุบันด้วยอิทธิพลของ
หลักธรรมในพระพุทธศาสนาทำให้จิตใจ
ของคนไทยแสดงออกมาในลักษณะที่เยือกเย็น
มีความเกื้อกูลปรองดองกัน ให้การพึ่งพาอาศัย
ซึ่งกันและกัน ทำให้คนไทยพอใจในการ
ดำรงชีวิตอย่างสงบสุขมาจนกระทั่งทุกวันนี้
นอกจากนี้ยังได้สอดคล้องกับสุนทรียวิวัฒน์
(2546, น. 7) ได้กล่าวถึงหลักธรรมคำสอน
ทางพระพุทธศาสนาในแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับ

การพัฒนามนุษย์ว่า พระธรรมคำสอนของ
พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า หลักการและสาระ
ที่เป็นพุทธศาสตร์มีองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับ
สภาวะและพัฒนาการของชีวิต องค์ความรู้
ที่เกี่ยวกับสภาวะและกระบวนการพัฒนามนุษย์
และองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคม
การอยู่ร่วมกันอย่างสันติของมวลมนุษยชาติ
การพัฒนาพุทธตามแนวพุทธศาสตร์มีพื้นฐาน
และหลักการที่เป็นทฤษฎี (ปริยัติ) วิธีการปฏิบัติ
(ปฏิบัติ) และการทบทวนวิเคราะห์ผลของการ
ปฏิบัติ (ปฏิเวธ)

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัย
ของ เสน่ห์ ทนอินทรอาจ (2552, น. 34)
ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม
เรื่องท้าวคำสอน พบว่า วรรณกรรมเรื่อง
ท้าวคำสอนมีลักษณะเป็นชาดกนอกนิบาต
มีจุดมุ่งหมายเพื่อแนะนำสั่งสอนบุคคล
ทั่วไปให้ปฏิบัติตามจารีตประเพณีและ
ศีลธรรม และเพื่อความบันเทิง ลักษณะ
คำประพันธ์เป็นโคลงที่ใช้อักษรไทย ภาคกลาง
และอักษรธรรมอีสาน ด้านเนื้อหาแก่นเรื่อง
ได้เสนอหลักในการครองเรือน (พรวาสาธรรม
4) สอนให้มีความกตัญญูต่องูที่ ยึดมั่นในจารีต
ประเพณี ให้ทาน รักษาศีล ในด้านวรรณศิลป์
มีการใช้ถ้อยคำอย่างมีศิลปะ ใช้สำนวนโวหาร
ภาพพจน์และรสวรรณคดีที่ทำให้เกิดจินตภาพ
ภาษาสละสลวยและมีความหมายลึกซึ้ง
สรียกานต์ ยี่เก็งเอี่ยม และอาทิตย์ ตรีณัฏฐ
(2553, น. 55) ร่วมกันวิจัยเรื่องการศึกษา
วรรณกรรมคำสอนที่ได้รับอิทธิพลจาก
รามเกียรติ์ พบว่า รามเกียรติ์มีเนื้อหาที่
เกี่ยวกับการอบรมสั่งสอนบุคคล 3 กลุ่ม คือ

เรื่อง ทศรถสอนพระรามเป็นการสอนราชวัติปฏิบัติของพระมหากษัตริย์ เรื่องพาลีสอนน้องและทศกัณฐ์สอนน้องเป็นการสอนวัตรปฏิบัติของข้าราชการ และพิเภกสอนเบญจกายเป็นการสอนวัตรปฏิบัติของสตรี โดยโอกาสในการสอนพบว่ามีโอกาสเลือกโอกาสที่สำคัญต่อความรู้สึกของตัวละครอยู่ 3 ลักษณะคือ เมื่อตัวละครผู้สอนตาย ได้แก่ เรื่องพาลีสอนน้องและทศกัณฐ์สอนน้อง เมื่อตัวละครผู้สอนต้องพลัดพราก ได้แก่ เรื่อง พิกษสอนเบญจกาย และเมื่อตัวละครผู้สอนจะมอบหมายภาระงานที่ยิ่งใหญ่ ได้แก่ เรื่องทศรถสอนพระราม กาญจนา วิชญาปกรณ (2545, น. 1-20) พบว่า กลไกของสังคมไทยโดยศึกษาจากวรรณกรรมเรื่อง สุภาษิตสอนหญิง ของสุนทรภู่ กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส และสุภาษิตสอนหญิง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เห็นได้ว่าสังคมไทยในสมัยนั้นเป็นสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ ดังนั้นชายจึงมีอำนาจในการจัดระเบียบของสังคม โดยกำหนดบทบาทความเป็นชายและความเป็นหญิงที่สังคมคาดหวัง เช่น ต้องอุดมด้วยภูมิปัญญา กิริยาวาจาดองดงาม ในสุภาษิตสอนหญิงของสุนทรภู่กล่าวถึงความเป็นหญิงที่สังคมเห็นว่าเหมาะสมว่าต้องกอบปรีย์ด้วยจิตกิริยาและวาทะที่งดงาม นอกจากนี้แล้วยังได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บัทมา เอื้อรักษ์โอฬาร (2554, น.66) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคำสอน เรื่อง กฎแห่งกรรมตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธรูปศาสนากับคำสอนเรื่อง

กฎแห่งกรรมของพระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ จิตตมโม) วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า พระธรรมสิงหบุรา (จรัญ จิตตมโม) (2558) ให้ความหมายกรรมว่า กรรมที่แท้มีเกณฑ์ 2 ประการ คือ ผู้ทำมีเจตนา และการกระทำนั้นจะต้องให้ผลเป็นบุญหรือเป็นบาป กรรมใดที่ทำลงไปจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตามย่อมให้ผลตอบแทนเสมอ การสวดมนต์ การแผ่เมตตาการหมั่นขอโอกาสกรรม การเจริญกรรมฐานจะทำให้วิบากกรรมนั้นน้อยลงไป การแก้กรรมในปัจจุบันโดยการกำหนดลงที่ปัจจุบัน ส่วนการแก้กรรมในอดีต โดยการสร้างกรรมดีเพื่อใช้หนี้กรรมเก่า ด้วยการทำทาน รักษาศีล และภาวนา พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ จิตตมโม) ได้นำเรื่องราวจากประสบการณ์จริงของท่านเองและผู้อื่นในเรื่องผลของกรรม มาแสดงเพื่อเป็นการสอนและเป็นอุทาหรณ์ให้แก่มนุษย์ทั่วไป เพื่อให้เกรงกลัวต่อบาปหันมาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง

จากการวิจัยที่พบว่า มีการใช้วัจนภาษาคำสอนและหลักธรรมคำสอนในวรรณคดีไทย เรื่อง พระอภัยมณี ทั้ง 4 เล่ม ครบทั้ง 10 ประการ คือ ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี และอุเบกขาบารมี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเป็นวรรณคดีที่มีหลักธรรมคำสอนและมีการใช้วัจนภาษาคำสอนที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสั่งสอน ให้ความรู้ ให้คำแนะนำ เผยแพร่หลักธรรมจรรยาวัธหรือปรัชญา สอดคล้องกับ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2553, น. 8-9) กล่าวว่า การศึกษา

วิชาภาษาคำสอนหรือหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา จะทำให้ผู้นั้นเป็นผู้ฉลาดบริสุทธิ์ด้วยศีลเสมอกอาหารที่อยู่ในชัยภูมิที่ดี การนำหลักคำสอนมาประยุกต์ใช้สามารถมองเห็นสรรพสิ่งที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริงทำให้เราครองตนอยู่ในที่ตั้งแห่งความดี ในทำนองเดียวกันสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (2554, น. 7-10) กล่าวว่า ศาสนาพุทธเป็นสิ่งที่พึ่งพาทางจิตใจของพุทธศาสนิกชน การเรียนรู้ด้วยการฟังการอ่านพระพุทธศาสนา อาทิ พระวินัย พระธรรมหรือคำสอน จะทำให้ผู้ศึกษาที่นำหลักคำสอนไปปฏิบัติได้ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ออกจากอกุศลบาปทั้งหลาย และมองเห็นลัทธิจะคือความจริงของชีวิต เนื้อหาสาระส่วนใหญ่มุ่งจะสั่งสอนศาสตร์ด้านศิลปะจริยศาสตร์ ปรัชญา หรือให้ข้อคิดที่ควรปฏิบัติ และสามารถนำคำสอนมาประยุกต์ใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ส่งเสริมให้ประเทศชาติให้สามารถพัฒนาอยู่รอดได้ เพราะสังคมปัจจุบันปัญหาเยาวชน เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีที่ทันสมัย ไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต การใช้โซเชียลมีเดีย และสื่อที่มีความล่อแหลม ทำให้เด็ก ๆ เข้าถึงสิ่งที่ไม่เหมาะสมไม่ควรได้อย่างง่ายมากขึ้น ปัญหาท้องก่อนแต่ง การทำแท้ง เด็กถูกทอดทิ้งเกิดเป็นปัญหาสังคมมากขึ้น หากจะแก้ไขปัญหาเหล่านี้ก็ต้องเริ่มต้นด้วยการนำธรรมะของพระพุทธศาสนาให้กลับคืนมาสู่ใจเยาวชน การที่จะทำให้เยาวชนสนใจเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นสื่อธรรมะเองก็ต้องปรับตัวให้ทันสมัย การปลูกฝังความ

เข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาควรดำเนินการในขณะที่บุคคลมีอายุน้อย เพราะเป็นวัยที่ยังไม่มีภาระ ไม่มีเรื่องที่ต้องคิดมากจึงสามารถซึมซับเอาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับแนวคิดได้หากใช้วิธีที่เหมาะสมในทุกศาสนการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวเป็นวิธีการที่ส่งผลต่อความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนามากที่สุด

ความหวังของมนุษยชาติในสังคมทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะสังคมไทยความหวังที่ตั้งไว้ก็คือความสุขสงบของสังคมที่จะต้องเป็นไปอย่างปราศจากปัญหาใด ๆ ทั้งสิ้น ปัญหาที่ทำให้สังคมขาดความสุขความสงบนั้น หากเกิดจากธรรมชาติก็ต้องยอมรับหรือหาทางแก้ไขไปตามแต่กรณีนั้น ๆ แต่ที่เกิดจากสมาชิกของสังคมทำให้เกิดปัญหาจะเป็นผลเสียหายนานยิ่งใหญ่มากและแก้ไขยาก ฉะนั้นสังคมใดที่หวังจะให้สมาชิกในสังคมมีความสุขความสงบก็ต้องดูแลบำรุงรักษาจากพื้นฐานของสมาชิกในสังคมนั้นเช่นเดียวกับการดูแลรักษาต้นกล้าของข้าวในนาของชาวนา เพราะพื้นฐานของสังคมก็คือ “เยาวชน” ที่ถือเป็นต้นกล้าของสังคมที่จะต้องเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ถ้าเยาวชนเป็นเยาวชนที่ดีก็หวังได้ว่าต้องเป็นผู้ใหญ่ที่ดีความสุขความสงบก็จะเป็นผลผลิตตามมาเป็นแน่แท้ การอบรมปณิธานเยาวชนให้เป็นผู้มีคุณภาพก็คือ “ศาสนา” เพราะศาสนาคือคุณธรรมคำสั่งสอนของผู้รู้ ผู้เป็นศาสดาของศาสนานั้น ๆ นำมาวางเป็นหลักปฏิบัติไว้มีความมุ่งหมายอย่างสูงสุดโดยศาสนาพุทธได้ยึดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า 10 ประการที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญในพระชาติต่าง ๆ

เพื่อนำไปสู่ความเป็นพระพุทธรูป เรียกว่า ทศบารมี ได้แก่ ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิฐานบารมี เมตตาบารมี และ อุเบกขาบารมี ทั้งหมดจะมีความหมายให้เป็นแบบเดียวกันอยู่ 2 ประการ คือ การไม่กระทำความชั่วและกระทำแต่ความดี ยาวจนจึงต้องใช้หลักของศาสนาเป็นหนทางดำเนินชีวิต โดยเฉพาะชาวคนไทยก็ต้องใช้หลักของศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทยด้วยเช่นกัน นำมาปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวเราเอง เพราะอนาคตของชาติขึ้นอยู่กับเราอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

นอกจากนี้แล้วยังพบว่า หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทย และสังคมไทยเป็นอย่างมาก การปฏิบัติตามหลักธรรมที่ถูกที่ชอบประกอบด้วยเหตุผล และเข้าใจตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นการรู้และเข้าใจธรรมชาติที่เป็นอยู่ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนาชีวิตและสังคมของมนุษย์ได้ แต่ต้องทำความเข้าใจและปฏิบัติตามอย่างแท้จริง ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถระดับประโยชน์ที่บุคคลตั้งความประสงค์ไว้ จึงกล่าวได้ว่า วรรณคดีไทย เรื่อง พระอภัยมณี กวีได้แทรกท่วงท่าภาษาคำสอนและหลักธรรมคำสอนไว้ในพฤติกรรมของตัวละคร ซึ่งผู้อ่านสามารถนำคำสอนและหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า 10 ประการ ที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญในพระชาติต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ความเป็น

พระพุทธรูป เรียกว่า ทศบารมี ดังกล่าวมา ประพฤติปฏิบัติอันทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. เป็นแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าโดยการสอดแทรกคุณธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์ต่อสังคมต่อไป
2. เป็นแนวทางแก่คนทั่วไปในสังคมไทยในการนำคำสอนและหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า 10 ประการที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญในพระชาติต่าง ๆ เรียกว่า ทศบารมี ไปประพฤติปฏิบัติอันทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาความแตกต่างของคำสอนและหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า 10 ประการที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญในพระชาติต่าง ๆ เรียกว่า ทศบารมี ของตัวละครในวรรณคดีไทย เรื่อง พระอภัยมณี กับวรรณคดีไทยเรื่องอื่น ๆ
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบคำสอนและหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า 10 ประการ ที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญในพระชาติต่าง ๆ เรียกว่า ทศบารมีในวรรณคดีไทยกับวรรณคดีชาติอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา วิชญาปกรณ์. (2545). *มิติหญิงชายในวรรณกรรมสอนสตรี*. พิษณุโลก: มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ขวัญใจ บุญคุ้ม. (2559). *วัจนลีลาและบทบาทหน้าที่ของเพลงลูกทุ่ง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่)
- ธวัช ปุณโณทก. (2525). *วรรณกรรมท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ. (2554). *เสียงภาษาไทย การศึกษาทางกลศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. (2549). *วิเคราะห์ปัญหาสำคัญในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บรรพต ศิริชัย. (2533). *อวัจนสารในวรรณคดี เรื่อง ขุนช้างขุนแผน*. (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- ประเวศ วะสี. (2538). *ธัมมิกสังคม: ปาฐกถาพุทธศาสนิกชุมชนหาเถระ ครั้งที่ 1*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ปัทมา เอื้อรักษ์โอฬาร. (2554). *การศึกษาคำสนธิสัมพันธ์ระหว่างคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา กับคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมของพระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ จิตธมฺโม) วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระธรรมสิงหบุรา (จรัญ จิตธมฺโม). (2558). *นิมิตกฎแห่งกรรม*. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระมหาสมชาย ติริวุฒโน (ศรีนอก). (2528). *หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่งไทย*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระมหาอำนาจ มหาวิโร. (2544). *หลักวิชาการจากวรรณกรรมคำสอนในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- พิมลณัฐ รัตนศรทอง. (2559). *วัจนลีลาในวรรณกรรมของนิวกมล*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่).
- พิสมัย ผลพุกษ์ไพร. (2545). *ภูมิปัญญาท้องถิ่น: การเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืน*. สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ศิวะสิทธิ์ ภูเพชร. (ผู้เรียบเรียง). (2541). *คติธรรมและคำสอนจากวรรณกรรมร้อยกรอง*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2554). *หลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

- สริยกานต์ ยี่เก็งเอี่ยม และอาทิตย์ ตรุษย์ธร. (2553). งานวิจัยเรื่องการศึกษาวรรณกรรมคำสอนที่ได้รับอิทธิพลจากกรมเกียรติจากงบประมาณปีการศึกษา 2553. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2553). ประวัติความสำคัญของการเผยแพร่พระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สิทธา พินิจภูวดล และนิตยา กาญจนะวรรณ. (2515). ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สิทธา พินิจภูวดล และนิตยา กาญจนะวรรณ. (2525). วรรณกรรมสุโขทัย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2546). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสน่ห์ ทันอินทรอาจ. (2552). การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องท้าวคำสอน. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).

